

1964).

Xera aplicat a l'ovella (o a un ocell) va amb XAI (res a veure amb el fr. en un terme de rabadans!) Xerafi, xerafina, V. serafi Xeragada, V. xera Xeragall, V. xaragall Xerbellí, V. xarb- i xivarri Xerbet, V. saluet Xerc (?) i xerco, V. xerri Xercavins cogn.: variant fonètica de *Cercavins* riuet de Segarra, i var. lèxica de *Tastavins*, riuet del Matarranya: res a veure amb l'àr. vg. *siqlabiyin* 'esclaus' que ha donat el nom d'un poble murcià; rius de molt poca aigua: no hi beuràs pas, caminant, hauràs de tastar o cercar botella de vi; pot suggerir la idea, no gaire convincent, que amb un tal *xercar/cercar* vagi un terme col·loquial usat per EmVilanova en una baralla entre marmanyeres: «Ès qu'ella ha comensat. —Ey, tu, mala llengua, com se coneix que ja no hi ha enxercas. —Silenci!» (O. C. II, 21) (encreuament amb *enderga(r)?*) Xercet (xetcet, Lab.), V. cercet Xèrcol, V. cercle Xercolar, V. eixarcolar Xerebasco, V. xarbasco Xerebec, V. xiribec (XAVEGA) Xerrec, xereca, xerecandó, V. xareca Xereix, V. serreig i senixell Xerell, de *serrell*, potser contaminat per *xerga* o altra variant de SARJA Xerembriu (?), cf. *xalembri* i *saberli*, moixó)

XEREMIA, del fr. ant. *chalemie* id., amb *-r-* per influència del cat. CAMELLA: tant aquest mot català, com el francès, provenen en última instància del ll. CALAMELLUS (-ELLA), diminutiu de CALAMUS 'canya', 'flabiol de canya'; *chalemie*, però, amb terminació diferent, potser deguda a un altre derivat del nom grecollatí de la canya, gr. *αὐλὸς καλαμῆτης* 'flauta de canya'; del qual, si bé combinat amb aquell, ve la forma valenciana *xaramita* (*xeremita*). □ 1.ª doc.: *charamita*, 1490; *xeremia*, 1618.

«... Lo sant Arquebisbe l'Emperador li manà que esposàs sa filla ab Tirant; --- se donà maravellosa col·lació ---; la música, partida en diverses parts, per les torres, e finestres de les grans sales: trompetes, anafils, clarons, tamborinos, *charamites* e musetes e tabals, ab tanta remor e magnificència, que no-s podien defendre, los trists, de molta alegria»: «levaren emperador a Hipòlit --- e fet l'ofici, tornaren-se'n al palau --- ab multitud de trompetes ---, tamborinos e *charamites*, e altres diversitats d'esturments ---», *Tirant* (Ag. IV, 306.17 = NCL. v, 211.4, comprovat a la pri., cap. 452; Ag. IV, 398.4), en la part de Galba: corresponent a ell el segon passatge indubtablement, l'altre no tant (car es noten alguns cap. de Martorell, cap als 415-475, i en tot cas sembla que Martorell deixà aquesta secció esborrada, per més que no la redactés del tot).

«Atambors, trompetes y *xeremies*» Bna. 1618 (DAg.), i *xeremias* mall. 1725 en *AlcM*. Una variant d'aquest si bé contaminada per la terminació de *caramella*, ja c. 1472: «ministrés e sonadós de *chirimilles*: tibicini», JoEsteve (*LiEleg.* m-2v). Avui és *xeremia* la forma que resta més coneguda, ben viva encara a les Illes: els instruments músics fets amb un odre de cabrit els anomenen *xeremies* els pastors de llana de Ma-

nacor (vocab. d'AMAlcover, *BDLC* VII, 176); a mi mateix m'esmentaven les *šeremias* a Bunyola, parlant-me de *S'engegada*, sementer que fa de «coll» de caçar, però pren nom del bestiar que hi duen a péixer (1963) (veg. més en *AlcM*). El valencià Escrig pronunciava *šeremia* (grafiat *geremia* 1851). No és cat. comú, ni del Princ., però hi té ús literari (parlant de coses «medievals»: «sonaren clarins y *xirimies*», EmVilanova, *Gent de Casa*, 1889, 204) i no és estrany que aquí se li hagi donat el sentit de melodia de cornamusa o flabiol, com sigui que el mateix hem documentat amplemment a CAMELLA (*fer caramelles*, vol. II, 558a25-42, *cantar caramelles*).

Sentit ampliat abstractament: *fer ses xeremies* mall. «fer la plorinyaia, gemegar insistentment» (Santanyí, *AlcM*). És clar que no manca en allò, i sobretot en això, una influència més o menys lleu de *Jeremias* i *jeremiada*. Ja no guanyaven diners per les fires cobrant dels que volien disparar la fletxa, perquè els ha sortit un concurrent «ara, amb el contrapàs, el tir de fletxa estava en vaga: la cornamusa inflava l'espai de melangioses *xeremies*» i més tard, el fill del vell cornamusaire, «l'Avi dels Mussols ha tancat la porta de la barra-ca i ha inflat el bot del sac de gemecs, i ha obert la gàbia de les *xeremies* paternes», Coromines (*L'Avi dels Mussols* IV, en *JApòstol*, 147, 151).

En castellà, CHIRIMIA ha quedat com la forma general: des del *Quixot*, i ja abans *cheremia*, *chire-*, 1461, 1490; port. ant. *chirimia*, piem. *cirimia*. En francès *chalamie* està ben documentat des del S. XIV, però havia de ser bastant anterior: car del francès degué passar als *meistersinger*, o als *minnesinger* almenys, d'on resultà l'al. mod. *schalmei*, anteriorment *schalm(e)* (ja S. XIII).

Hi ha hagut sempre acord, no sols en el sentit que des del francès hagué de passar a aquestes altres llengües, sinó en el fet que tot plegat ve en definitiva del mateix CALAMELLUS, CALAMELLA, d'on prové el nostre CAMELLA, com s'ha explicat en aquest article: així REW, 1484; i FEW II, 53a; per al fr. *chalumeau*, fr. ant. *chalemelle*, no hi ha cap dificultat: en tots tres és de llei la *ch-* en francès; però el canvi de *chalemelle* en *-mie* crea un entrebanc, que Wartburg despatxa evasivament com a «canvi de sufix». És una fórmula, en tal cas, buida de sentit lògic, car és inversemblant que *-ie* substituís *-el*, essent aquest un sufix més freqüent, i no essent *-ie* un sufix de noms d'instruments.

Com que l'adjectiu gr. *καλαμῆτης* 'referent a la canya' està documentat en Alexandre de Trahis (Lídia, S. VI d. C.) i ha donat el romànic CARAMIDA, no és improbable de suposar un *αὐλὸς καλαμῆτης* 'flauta de canya' romanitzat en *CALAMITA > fr. *chalemie*. Una considerable confirmació d'aquesta teoria l'aporta el val. *charamita* antic, i avui *xirimita*, probablement molt vell en la terra clàssica de la dolçaina: car pot resultar d'un encreuament entre una forma mossàrab autòctona *caramita i la més afrancesada *xeremia*. I és que no es veu altra explicació d'aquesta variant que es pugui sostenir des del punt de vista fonètic, ni en el de la història dels mots.